

# **Baro Hal-doorka Ummada**

## **Weriye Axmed Siciid Cige**

Janaayo 2020

Bahda Mareegta Farshaxan

*Inteeni kaloo maqan                      hadaad Xamar israacdeen,  
idinkoo itaal daran                      waa la arki doonaa,  
irridu way banaan tahaye                Eedaadka soo maray  
umul baa ilowddee                        Allow sahal amuuraha  
adaa noo aqoon lee"*

*Abwaan Xuseen Aw Faarax -1960*

**Hordhac:**



**W**axay aheyd maalin boqran, kuna xusan diiwaanka sooyaalka Soomaaliland. Wariyayaasha maalintaa bulshada dareenkaa la wadaagey, kana gudbinayey dhigaal taariikhgal ah waxaa ka mid ahaa mudane Axmed Siciid Cige. Wariyuuhu wuxuu xilligaa gudoomiye ka ahaa wargeyskii Qarni-Ifriiqiya(Iminkana la yidhaa

Dawan). Wariyaha oo ka waramaya dareenkii bulshada ee maalintaas ayaa yidhi: " Dareenka dadweynaha Somaliland maalintaasi badidoodu waxay u ahayd maalin ku weyn.Waxaaney bilow u ahayd hubkii qabaa'ilka ee halista ku ahaa nabadgelyada oo beesha Arab ay ku dhiiratay inay ku wareejiso xukuumada. Waxay ahayd xaflad weyn oo la keenay hubkii tiknikada ee cuslaa iyo ciidankiiba garoonka kubada cagta ee Hargeysa...Waxaa hor kacayay suldaankii guud ee beesha Arab Suldaan Maxamed Suldaan Faarax(IHUN) oo hadal dhaxalgal noqdayna halkaa ka sheegay."

Suldaan Maxamed Suldaan Faarax(IHUN) ayaa weedhihi uu halkaa ka jeediyey ay ka mid ahaayeent : " Habrihii hubka isugu faanayow waannagaa annagu wareejinay hubkayagii ee bal cidi ha na soo weerarto"

Madaxweynihii xilligaa Maxamed Xaaji Ibraahim Cigaal (IHUN) ayaa isna u ballanqaaday beesha Arab in nabadgelyadooda dawladu damaanad qaaday. Maalintaas oo ay taariikhdu ku beegnayd bisha Febraayo 2dii ee gu'gii 1994kii ayaa loo suntay inay noqoto maalinta aasaasida ciidanka Qaranka ee Soomaaliland. Wuxaana mudnaanta koowaad leh oo suurtogaliyey maalintaasi inay yeelato mudnaantaa iyo maamuuskaba Suldaan Maxamed Suldaan Faarax iyo beesha uu hogaanka u hayey ee ka ogolaatey fulinta arinkaasi. Wuxaana khudbadii maalintaas uu halkaa ka jeediyey Maxamed xaa ji Ibraahim Cigaal(IHUN) ka mid ahaa: ""Guutada Sancaani ayaa maanta laba ku noqotey guushii laga gaadhey dib-u xoreyntii dalka"

Bahda Mareegta Farshaxan ayaa had iyo jeer bulshadeeda la wadaagta qoraalo ku salaysan taariikhda dalka iyo dadka Soomaalida, si gaar ahna awooda u saarta sooyaalka dadka iyo dalka Soomaaliland. Qoraaladaasi waxay abaaraan hal-doorka bulshada ee goob joog u ahaa waayo badan oo in la xuso mudan, halka ay haldoorkana la xushana ay u tahay in loogu mahadnaqayo sidii wanaagsaneyd ee uu doorkiisa uga hawlgaley. Gu'gan waxaanu xulaney in aanu idinla wadaagno sooyaalkii nololeed iyo shaqo ee mudane wariye Axmed Siciid Cige, waxaananu xusi doonaa ogolaanshaha Eebbe dartii waayihii la jaanqaadey sooyaalkiisa nololeed iyo kiisa shaqo ahaaneedba.

## DHALASHADII AXMED SICIID CIGE:



Gurigii uu ku dhashay Axmed Siciid Cige... booqdey Abril 2019..

Gu'gii 1957kii ayaa mudnaan gaar ah ku leh sooyaalka Soomaaliland. Maamulkii Ingiriiska ayaa markii ugu horeysay hirgeliyey in la soo magacaabo golihii sharci dejinta oo ay ka mid noqdeen 14 xubnood oo 6 ka mid ahi ka soo jeeda bulshada reer Soomaaliland. Gu'gan ka hor ayaa bulshada reer Soomaliland waxay golaha uga qayb geli jireen talo soo jeedin, hase yeeshi markan waxay noqdeen xubin buuxda oo go'aan qaadashada ka qayb qaadan kara.

Wuxuu gudoomiye Tiyatara Pike(Laba Sacle) u sheegay bulshadii in laga gudbay golihii wadatashiga loona gudbayo samaynta golaha xeer-dajinta(Majlisu Tashriici). Sidaa darteed ayuu hirgaliyey dhisida Majliskii Tashriiciga (Golaha xeer-dajinta) ahaa ee ugu horeeyey oo hawshiisii billaabay 21<sup>kii</sup> bishii May 1957<sup>kii</sup>. Hase yeeshi golahani waxa la sameeyey gu'gii 1955<sup>kii</sup>. Hirgalintiisa ayaa dib u dhacdey. Wuxaanu dib u dhacaa loo tiriya Ingiriis oo meel uu rabay roob ku eryaye dib u dhac kastaana ay dani ugu jirtey iyo hogaankii bulshada reer Soomaaliland oo isu muuqday, una heelana is-hirdinkooga sida iminkaba ah dhacdo joogto ah.

Waxaa Majliskaas ama golahaas xeer-dajinta Guddoomiye u ahaa isla gudoomiye Tiyatara Pike(Laba Sacle). Wuxaanu ku dhawaqaqey magacda xubnaha Golaha xeer-dajinta oo uu ku daray xubno ka soo jeeda dalka Soomaaliland, halka markii hore ay dhamaan ahaan jireen xubno ka

soo jeeda boqortooyada Ingiriiska. Golahaaa xeer-dajinta waxaa waqtiyadan aynu joogno lagu magacaabaa Golaha Wakiilada(Baarlamaanka)

Waxay xubnahaasi ka koobnaayeen 15 xubnood. Wuxaan u gudoomiye Tiyatara Pike(Laba Sacle). U qaybiyey 15kaa xubnood ee Majliskani 3 qaybood oo kale ahaa:

**1. 3 xubnood oo “ex –officio” (ama xubno aan cod lahayn) oo ahaa**

- a) Xoghaya Guud (the Chief Secretary) J R Stebbing
- b) Xeer Ilaaifiya guud (Attorney General ) F W Roberts, una dhashay wadanka New Zealand
- c) Xoghyaha Maaliyada (Financial secretary) G C Lawrence

**2. 5 xubnood oo “official” (Saraakiil) ahaa (waana xubnaha codayn karayey)oo ahaa agaasimayaasha laamaha maamulka kalana ahaa:**

- a) P Carrell, oo ka dib laga dalacsiiyay, laakiin markan madax ka ahaa arrimaha Soomaalida (Commissioner for Somali Affairs). Marna madax u noqday xafiiska shaqaaleynta
- b) Agaasimaha Adeega Caafimaadka (Director of Medical Services), Dr W T Thoms;
- c) Agaasimaha Khayraadka Dabiiciga ah (Director of Natural Resources), J M Watson;
- d) Agaasimaha Hawlaha Guud (Director of Public Works) E P L Wilders ; iyo
- e) Agaasimaha Tacliinta (Director of Education), P H C Bad-ham (markii horena ahaa Maamulaha Sheekh, dhigina jiray Xisaabta, ----

**3. 6 xubnood oo aan Sarakaalo ahayn oo uu magacaabay Gudoomiye Pike ayaan sidoo kale ka mid ahaa.Waana xubnihii ugu horeeyey ee ka soo jeeda reer Soomaaliland laguna daro golaha xeer-dajinta,lagana soo xulay lixdii degmo ee ay xilligaa Soomaaliland ka koobnayd (Laascaanood, Ceerigaabo, Burco, Berbera, Hargeysa, Boorama): (Illaahay dhamaantood ha u naxariisto)**

- a) Cabdale Haaji Faarax ---
- b) Axmed Haaji Cabdullaahi-oo ku magac dheeraa Axmed Xashiish -
- c) Jaamac Maxaamad-

- d) Jirdeh Hussain --
- e) Michael Mariano-
- f) Haaji Yusuf Iman----

Afar iyo tobankaax waxaa shan iyo tobana ku ahaa gudoomiye Tiya Pike. Arintan dadka badani way soo dhaweeyeen in bulshadii reer Soomaaliland ee golaha wada tashiga ku jiray loo ogolaaday in maantana ay xubno ka noqdaan golaha xeer dajinta. Wuxaase ka biyo diiday xisbigii SNL sheegayna inay qaadaceen jiritaanka golahaasi. Dawlada Ingiriis way ka go'nayd inay xilwareejin sameeyaan oo golahani uu hirgalo. Sidaa darteed Dawlada Ingiriis may dhageysan diidmadaa xisbigii SNL, waaney socodsii say golahaasi.

Hase yeeshii maan rag waa mudacyo afkoodee, bulshada qaar waxay ka biyo diideen xubnaha la magacaabey oo aan u muuqan inay goosan karaan xaqooda, una nuglaa Ingiriiska iyo danahooga. Waa laba aragti oo kala duwana. Si kastaba ha ahaatee golahasi wuu hirgaley, si degdeg ahna u hawlgalay.

Sidoo kale ayaa gu'gaasi ahaa gu' ay bulshada reer Soomaaliland siiba kooxdii walaalaha Hargeysa ay sameeyeen ruwaayad lagu maalgalinayo soo dhaweynta koox ka soo qaxdey dhinaca Itoobiya. Kooxdani waxaa saameyn ku yeeshay dhul-wareejintii uu Ingiriisku ku sameeyey Hawd iyo Reserve Area. Xilligan waxaa aad isugu dhawaa laba degaan ee iminka kala ah Jamhuuriyada Soomaaliland iyo Dawlad Degaanka Soomaliada ee Itoobiya. Xubnaha xilligaa qaxooti ahaan ku yimid Soomaaliland waxaa ka mid ahaa Maxamed Cumar Jees, Axmed Cumar Jees, Daa'uud Siyaad, iwm ... Dhamaan waxaa loo soo dhaweeeyey si mudnaan badani ka muuqato. Dhaqaalihii ka soo baxey ruwaayadaana waa lagu soo dhaweeeyey laguna marti galiyey kooxdaa dalka qaxootinimo ku yimid. Halka sidoo kale dadkii deganaa magaalada Hargeysa uu qof waliba keenay wuxuu karayey dooxa Hargeysa si loo kaalmeeyo qaxootigaasi. Qaarkood waxaa loo direy waxbarasho dibadeed, halka odayashii iyo reerohoogii la dajiyey guryo la dhigay agabkii uu guri u baahnaaba. Wuxaana kuwan ka mid ahaa Suldaan Biixi iyo Garaad Afwaranle. Horaana loo yidhi abaal nin gala waa la arkaa, hase yeshee noole gudaa yar.. Taariikhda ayaa xusaysa ragaasi in ay gudeen abaalkii loo galeysti iyo in kale....

Gobannimada kii maal baxshee cadaw mahiibsiiyey  
Iyo magaca ka u dhiidhiyee miiratada laayey  
Nin kastaba abaal waxa la marin ka u mutaystaaye  
Saddex-Magac-Alle inaan dib loo murugsanaanayne  
Markhaataan ka dhigayaa tixaha marag ha loo yeelo  
Muranbaaba laysugu dhintee maanso iga reeba

**Erayadii Abwaan Axmed Ismail Dirie "Qaasim"(IHUN)**

Madaxweyne Maxamed Xaaji Ibraahin Cigaal ayaa isla gu'gan loo caleemo saarey inuu noqdo xoghayaha guud ee xisbigii SNL, wawaana u suurtogashay inuu gu'gani sidoo kale noqdo gu'gii ugu horeeyey ee uu magaalada Xamar ku tago socdaal. Wuxuu socdaalkaasi ku aadanaa ka qaybgalka xubnaha loo igmadey ka qaybgalka shirkii Shanta Soomaaliyeed (pan-Somalism) ee ka kala socdey Somaliland, Jabuuti, DDS, Somaliya, iyo NFD-Kenya. Waxaa la yaab noqotey maalintaa in shirkaasi uu dhinaca Jabuuti ka yimid wafdi uu hogaaminayey mudane Cali Caarif, Dhinaca Soomaaliland-na Mudane Maxamed Xaaji Ibraahin Cigaal, ..... halka dad laga soo xuley Xamar dhexdeeda laga dhigay inay matalayaan Dhinaca Soomaaliya ,DDS iyo NFD... Mudane Cigaal iyo waftigii la socday aad ayey arintan ula yaabeen, waxayna ku ridey dareen ah inaaney marnaba mudneyn in Xamar wax lala yeesho.Dareenka xilligaa ka jirey Somaliland aad buu ugu heelanaa in la helo qoomiyada Soomaaliyeed oo wada joogta.Waxaana muujinaya maansooyinkii xilliyadaa la tiring jireu ee ay ka mid aheyd:

“Shantoo is weheshataa wacnaydaa”.

Isla gu'gan ayaa aabo Siciid Cige iyo hooyo Cadar X. Cabdi Aw Yuusuf uu ugu dhashey wiil magaalada Burco ee dalkii British Somaliland Protectorate. Labadaa waalid waxay ugu wanqaleen wiilkaa in lagu maamuuso magaca Axmed. Labadaa waalid waxay soo dhaweeyneen wiilka Illaahay ku galadey.

Xilligaasi waxaa jirey dareen ku saleysan dhaqanka Diinta Islaamka oo bulshada ku hagayey in ilmaha laga dhiso dhinaca Diinta siiba la baro Quraanka inta aan loola jeedsan qoritaanka dugsiyada caadiga ah. Sida xilligaa aheyd dhaqan, malcaamadaha waxaa lagu magacaabi jirey magaca Sheekha dhigayey.

## **Waxbarashadii Axmed Siciid Cige:**

Xilligaa uu dhashay Axmed Siciid Cige wuxuu lahaa tilmaamo u gaar ah. Tilmaamahaasi waxaa laga dheehan karaa dadkii xilliyadaa dhashay. Dhaqan ahaan xilligaa waxaa jirey in ilmaha lagu barbaariyo dhinaca dhaqanka iyo waxbarashada Diinta oo aad xoog loo saari jirey. Sidaa darteed ayaa xilliyadaa waxaa jirey Malcaamado kooban oo tayadooda la sugay. Magaalo kasta oo ku taala Soomaaliland waxaa jirey tiro kooban oo malcaamado ah, haba sii kala tayo wanaagsanaadaanee. Tixgelinta loo hayey Diinta ayey muujineysaa arintaasi. Sidoo kale waxaa xilliyadaa dhaqan ahaa in Malcaamada loo bixin jirey magaca macalinka dhigaya, halka iminka lala doonto magacyo aan marmarka qaarkoodba sal iyo raad ku laheyn dhaqanka bulshada.

Waaliidiintu waxay u heelanaayeen in ay ilmahooda geeyaan malcaamad tayo iyo maamuus leh. Taasi waxay keensaneysay inaan la is waydiin jirin qabiilka ama reerka uu ka soo jeedo macalinka malcaamada dhigaaya. Malcaamada ku yaaley Hargeysa waxaa ee tayada lahaa waxaa ka mid ahay Macalin Xabashi (oo ahay macalin Itoobiyaan ah oo amxaari soo muslimay ahay) iyo macalin Laangadhe,(waa Sh. Cabriraxmaan oo dhaley Cumar dheer kana mid noqday baarlamaankii ugu horeeyey ee Soomaaliland, kana soo jeeday dawlada degaanka Soomaalida ee Itoobiya).

Magaalada Burco waxaa xilligaa ka jirey ilaa afar ama shan malcaamadood. Axmed Siciid Cige wuxuu ka mid noqdey ardeydi malcaamada Macalin Sh. Ibraahim. Waxaa malcaamadan lagu xusuusan karaa inay ka baxeen laba madaxweyne oo Soomaaliland soo marey waa Cabdiraxmaan Axmed Cali (IHUN) iyo Maxamed Xaaji Ibraahim Cigaal (IHUN).

Ardeyga waxaa laga bixin jirey neef xoolo ah fadhiisin ahaan iyo neef kale oo la bixiyo dhameystirka Quraan (khatimid). Inkastoo mararka qaarkood ay dabreysay reeraha qaarkood hayntu, hadana waa loo dadaali jirey macalinka malcaamada in laga farxiyo, lana dhiirgeliyo. Maadaama uu Axmed aabihii Siciid Cige ka mid ahay ganacsadayaasha dalkii la odhan jirey British Somaliland Protectorate, waxaa u suurtogashey in uu inankiisa ka bixiyo Hal geel ah. Ardeydi ay xilligaa wariye Axmed Siciid Cige wada bilaabeen malcaamadaa waxaa ka mid ah Ibraahin Sh. Maxamed Cumar, Maxamed Ismaaciil Indhacad iyo, mujaahid Cabdisalaan Turki .

Tayada iyo niyad wanaaga ka jirey malcaamadaha xilligaa waxaa laga garan karaa oo runtii u baahan inaad loogu noqdo hab-dhigista xilligaa in xilliga abaari dhacdo ay ardeyda malcaamaduhu oo la odhan jirey “Ardeydi Qalin Qoyan” ay isku soo bixi jireen, akhriyi jireen ducooyinka roob doonta. Waa Illaahay mahadii ee ardeydaasi oon ku noqon malcaamadaha ay ka yimaadeen ayey curan jirtey daruur roobeed ama uu mararka qaarkoodba roobku di'i jirey. Halka iminka oo malcaamaduhu bateen, diintii aad loo bartey aaney dhicin sidaasi duco kasta oo roob doon ah oo la akhriyo. Waxaa mid la arki karo ah in ku xidhnaantii Illaahay ay yaraatey, hay'adaha deeq bixiyaasha kuwa lagu tilmaamana ay ku bateen carabkii bulshada yar iyo weynba, wadaad iyo waranleba, rag iyo dumarba.

Saddex gu' ka dib dhalashadii Axmed Siciid Cige ayaa bulshadii reer Soomaaliland bishii Juun 26dii, 1960kii u abaaldegeen hanashadii Maandeeq. Hase yeeshi shan cisho ayey bulshada reer Soomaaliland u boqno gooyeen hashii Maandeeq isku keenida shanta Soomaaliyeed. Gu'gaasi ayaa xusuus taban ku leh bulshada reer Soomaaliland. Niyad wanaagsami darteed ayey u boqno-goooyeen Maandeqdii ay ay soo xero galiyeen, kuna soo hooyeen halgan dheer oo ay bulshadu dhamaan si gudban uga qayb qaadatey, badhaadhe iyadoo lagu jiro ayaa la doontey dhibWaxay aheyd aragti wnaagsan oo ay ummada reer Soomaaliland horsed ka ahaayeen hase yeeshi aan uba bilaabneyn hogaankii Soomaaliya (Italian Somalia).. Abwaan Saxardiid Maxamed –Jebiye-(IHUN) ayaa dhacdadaa ku suntay maansadiisii:

|                              |                               |
|------------------------------|-------------------------------|
| <i>Adoo guri barwaaqa ah</i> | <i>Geel dhalay ku haysta,</i> |
| <i>Geedi lama lalabo</i>     | <i>Oo abaar looma guuro,</i>  |
| <i>Caqligaa iga guuro</i>    | <i>Garab maray wanaagee</i>   |
| <i>Wixii ila garaado</i>     | <i>Gobanimo ha tuurina</i>    |
| <br>                         | <br>                          |
| <i>Adigoo galmoono</i>       | <i>Gaajo ay ku haysoo</i>     |
| <i>Gorofkaaga xoor kale</i>  | <i>Layskama gambiyee</i>      |
| <i>Anigaa isku gaystoo</i>   | <i>Galabsaday xumaante</i>    |
| <i>Wixii ila garadoow</i>    | <i>Gobonimo ha tuurina</i>    |

Waxbarshada Malcaamada wuxuu dhameystay Axmed Siciid Cige gu'gii 1966kii. Markii u dhameeyey Quraankii iyo maadooyinki Carabiga ee lagu qaadan jirey malcaamada ayuu galeysugsigii Jamaal Cabdi Naasir oo lagu bilaabi jirey dugsiga dhexe. Gu'gii 1966kii ayuu Axmed Siciid Cige la bilaabey fasalka koowad ee dugsiga dhexe ee Jamaal Cabdi Naasir ardeyda ay ka mid ahaayeen Ibraahin Sh. Maxamed Cumar, mujaahid Cabdisalaan Turki, , Cabdisamad Aadan Nuur , Jaamac Dheere , iyo Cabdillaahi Xaaji Maxamed Geedeeye.

Dugsigan waxaa ka dhigi jirtey macalimiin Masaari ah marka laga reebo Macalin reer Soomaaliland ahaa oo la odhan jirey Buurood, dhigina jirey Ingiriisiga. Xilliyadaa dadka waxay ku jibeysnaayeen magaca Jamaal Cabdi Naasir, waxaana aad loogu xidhnaa warbaahinta Masaarida, halka mararkii danbe laga furey Qaahire Raadyoow ku hadli jirey Afka Soomaaliga ah . Waxaa in badan noqotey hal-heys aad ugu faafey qoomiyada Soomaalilada weedha ah : "Jamaal Cabdi Naasir Ninkii la jihaada Alloow Jabi"

Macalimiinta Masaarida ee ka dhigi jirey dugsigaasi waxay u kala qaybsanaayeen laba qaybood oo ku saleysnayd maadooyinka ay kala dhigi jireen. Kuwa dhigi jirey Maadooyinka Diinta sida Quraanka, Fiqiga, Naxwaha, iwm waxaa la odhan jirey Azhari oo ah halkey waxbarashadooda ku soo qaateen, kuwa kalena waxay dhigi jireen Xisaabta, Fisigiska, Kimistariga, Bayoloajiga, Waxbarashada bulshada iwm, waxaan la odhan odhan jirey Macaariif. Waa eray bixin u baahan faahfaahinteeda, wadatana dareenkeeda.

Waxbarashada dugsiyadu xilliyadan way adkeyd. Tusaale ahaan kooxdii ardeyda ee ka horeysay Axmed Siciid Cige waxay fasalka koowaad ku bilaaben ilaa 60 ardey, waxaana waxbarashada dugsiga sare inay sii wadaan u suurtogashay ilaa 9 ardey oo kaliya, intii kale midba meel uu ku hadhaba wuu ka hadhey ardeydaa. Sidoo kale ayaa Axmed Siciid Cige waxay ku bilaabeen fasalka koowaad ilaa lixdameeyo, hase yeeshay fasalkii afraad ee dugsiga sare waxay ku galeen 21 ardey. Tayada waxbarashada oo sareysay ayaa keensaneysay in ardey karti leh oo dadaal waxbarashao la yimaadaa uun uu ka bixi karo casharada lagu dhigayo dugsiyada xilligaa jirey ee ay ka mid ahaayeen Jamaal Cabdi Naasir, Sheekh, Camuud, iwm..

Axmed Siciid Cige gu'gii 1964kii ayuu dugsiga dhexe u wareegay aanu dhameeyey gu'gii 1969kii.

Gu'gani waxaa ka dhacey dalalkii la isku odhan jirey Jamhuuriyada Soomaaliya kacdoon Milatarigu ay kula wareegeen maamulkii dalkaas. Wuxaana hogaanka qabtey maamulkii milatari oo siyaasad ahaan u doortey inay dalka ku hagaan mabda' ay ugu wanqaleen "Hanidwadaaga Cilmiga ku dhisan" ..

Hase yeeshay gu'gaasi wax isbadal ahi kumay iman waxbarashadii dalku. Sidaa darteed ayuu Axmed Siciid Cige isla dugsigii Jamaal Cabdi Naasir ka bilaabey dugsiga sare isla gu'gaa 1969.

Dugsigaa sare ee Jamaal Cabdi Naasir Burco ayuuna ku dhameystay saddexda sanno ee hore halka uu fasalka afraad ee dugsiga sare ku dhamesytay dugsiga sare ee Jamaal Cabdi Naasir kuna yaaley magaalada Xamar.

Dawladii Kacaanka aheyd saddexdii sanno ee hore wax isbadal saameyn ku yeeshawaxbarashadu muu dhicin. Hase yeeshay markay salka ku fadhiisatey dawladaa kacaanka aheyd waxay soo saartey xeerar badan oo aan loo aayin, ugu danbeyna qayb libaax ka qaatey burburkeedii.

Hase yeeshay dabayaqaqadii gu'gii 1972kii ayaa waxaa soo baxey xeerkii ay dowladu kula wareegtay maamulida bangiyada,beeraha waaweyn,shirkadaha muhiimka ah,wershadaha iyo dhamaan wixii mudnaa ee ku jirey gacanta dadweynaha ama shisheeyaha. Meelaha uu saameyn ku yeeshay xeerkaasi waxaa ka mid ah kaalinta Cajab ee ku taala ku dhawaad faras magaalaha caasimada Hargeysa ee Soomaaliland. Sidoo kale ayuu saameyn ku yeeshay dugsiyadii ay dawladaha shiseeye gacanta ku hayeen sida dugsigii Sheekh, Camuud,dugsigii Jamaal Cabdi Naasir ee Burco.

Dugsiga Jamaal Cabdi Naasir marna muu yeelan fasalka afraad ee dugsiga sare.Ujeedada ka danbeysayna ay aheyd in uu maamulkii Masaarida doonayey in ardeydu ay fasalka afraad ku qaataan dalka Masar gudihiisa si ay ugu fududaato helista Jaamicadaa,lana sii qabsadaan habraaca waxbarsaho,dhaqan,iyo siyaasadeed ee dalkaa Masar.

Deeqaha waxbarasho ee Masaardi bixin jirtey kumay koobneyn uun dhinaca ardeydaa ee sidoo kale ayey bixin jirtey deeq ku aadan dhinaca tababrka ciidamada.waxbarasho ku salaysan ciidan ahaan siin jirtay ururada gobonimodoonka .Xilli ku dhowayd 1953 kii ayaa Muj.Cali Xuseen iyo arday ilaa 16 ah laga siiyay deeq waxbarasho magaalada Qaahira ee dalka Masaarida, halkaas oo uu ku galay dugsigii Sare, iyo heerkii Jaamacada koowaad. Ardayda aadka loo yaqaano ee ay Muj.Cali Xuseen wada tageen Qaahira xilligaasi waxa ka mid ahaa Ambassador Cabdilaahi Kongo, Axmed Xassan Muuse (hore wasiir Somaliya u ahaa), Axmed Maxamuud Faarax (IHUN).oo hore wasiir dawladii Soomaliya uga ahaa, iyo Suldaan Cismaan Cali Kooshin. Waxa kale oo ku jiray niman fara-badan oo Milaterigii heer sare ka gaadhad sida Dable Jaamac Xaaji Cilmi, iyo Cabdulqaadir Cumar Askar(IHUN).

Hase yeeshay xilligan uu Axmed iyo ardeydi kale u wareegayeen fasalka afraad ee dugsiga sare waxaa la joojiyey in dal shisheeye loo tagi karo deeq waxbarasho ahaan. Waxaa sidoo kale

istaagtey deeqdii waxbarasho ee ardeyda ka baxda Camuud iyo Sheekh ay tobanka ugu sareeyaa ku tagi jireen dalka Ingiriiska. Wuxaana ugu danbeeyey ardey taga kuwii tagey horaantii 1972 ee aanu xeerku saameyn. Wuxaana ardeydaasi ay ahaayeen Maxamed Baaruud Cali, Axmed Xaaji Cabdilaahi(Suufi),Maxamed Maxamuud(kitaable),Ibraahim Maxamed Sh.Muuse, Cabdiwahaab Sayid Cismaan,Cali Aadan Maxamed, Maxamed Cumar Cabdala,Sh.Cismaan Maxamuud,Ibraahin Cali Saleebaan,Maxamed Xaaji Askar Cabdilaahi,Axmed Cadaani Yuusuf iyo Siciid Sh.Cumar.

Sidaa darteed ayaa mudane Axmed Siciid Cige iyo ardeydii ay fasalka afraad ee dugsiga sare wada galayeen u socdaaleen magaalada Xamar oo aaney aqoon u laheyn, dad ay ku tiirsadaana u joogin.

Xilligii ay hanaqaadey dawladii ina Siyaad ayey joojisay ina ardeydaasi Masar u tagaan fasalka afraad ka sokow xidhida dugsiga Burco ee Jamaal Cabdi Naasir. Hase yeeshi xeerkaasi dugsigii Xamar manuuna xidhin, waxaanu ogolaanayey in Xamar oo kaliya ay Masaaridu dugsigoodu ka furnaado uuna yeesho fasalka afraad.

Tani waxay ka mid aheyd dagaal dhaqan, dhaqaale iyo waxbarasho oo xukumadihii hogaanka u hayey labadii dawladood ee isku darsamey ee Soomaaliya iyo Soomaaliland ay kula jireen bulshada iyo degaanka Soomaaliland. Xilligan 1974kii waxaa wasaarada waxbarshada ka ahaa wasiir mudane Gaashaanle Cabdirisaaq Maxamed Abokor. Waxaa runtii xusid mudan in aan isku tilmaano sooyaalkii mudanahan iyo siduu wasaarada waxbarashada ku soo galey. Sidoo ay haboon tahay in la sheego ciilka iyo cadhada uu u qabey inuu dhibaateeyo goboladii woqooyi (waa dalka iminka ah Jamhuuriyada Soomaaliland) qarsoodi may aheyn.

Xilligan waxaa xilka haysay dawladii habaarqabto oo dadku ka filayeen isbadal hase yeeshi bilawday dagaal bulsheed .Hormoodkii ummada waa la xidhixidhay ,dasturkiina waa la laalay axsaabti siyaasadana waa la baa'biyay, barlamaankiina waa la kala diray, halka koox ka mid ah kuwii afganbiga la sameeyey dawladaa askariga ah qoorta loo dheereeyey oo dil toogasho ah lagu hubsadey, qaarna jeelasha dalka lagu guray sidaana waxaa 6 dii May 1971 kii Radio Muqdsiho si lama filaana uga hadlay Xogahayihii Wasaaradda Warfaafinta & Hanuuninta Dadweynaha: Gaashaanle Dhexe : Ismaaciil Cali Obokor(Muddo yar dabadeed Xoghayaashii hore ee la magacaabay ayaa qaarkoodna xilka laga qaadey qaarkoodna jagooyin cusub loo magacaabay,jagadan waxaa laga qaadey Maxamed Jaamac Axmed).Wuxuuna Ismaaciil Cali Abokor shaaca ka qaaday in la qabtay oo xabsiga loo taxaabay sarakiishan kala ah:

1. S/Guuto. Salaad Gabeyre Kediye 2. S/Guuto. Maxamed Caynaanshe Guuleed 3. G/Sare. Cabdulqaadir Maxamed Guuleed ( dheel-dHEEL ). Iyadoo saddexdan sarkaal lagu xukumay dil toogasho ah 1dii July 1970kii ,waxaana lagu toogtay fagaaraha Dugsiga sare ee Booliska Xamar jajab Muqdsiho.

Toogashadaasi waxay keentay in dawladii ina Siyaad ay muujiso awoodeeda, sidoo kalena dad badan ayaa dareemay in meel xun loo socdo. Waxay dhacdadani u aheyd dawladii Kacaanka in dalkii iyo dadkiiba hogaansameen oo aaney jirin cid ka hor iman kartaa. Mar walba way jiraan dad dhiiran oon xilka la siiyey iskaga taga hadaanu ku dhisnayn danta ummada. Xukuumadii habaarqabto ee 1969kii xoghayayaashii (wasiiradii) ay magacawday intooda badani may ka dhiidhiyin falalkii xumaa ,dadkuse kala indha dheeree 12dii July 1970kii waxaa xilkii xoghayenimo(wasiirnimo) iska casiley dhawr ka dib markii xukunkii milatari doonay inuu manhajka waxbarasho wax ka badlo .Waxaana ka mid ahaa kuwaa dareemay xumaanta Xasan Cali Mire oo ahaa Xoghayihii Wasaarada Waxbarashada iyo Barbaarinta oo lagu badalay Gaashaanle Cabdirisaaq Maxamed Abokor. Dhacdo waliba yaab lehee sidey ku dhacdey in gaashaanle ciidan milateri hogaanka u qabto wasaaradii waxbarashada iyo barbaarinta.

Bal dib aan u celino giraanta taariikhda,sooyaalka bulshadeenu wuxuu sugayaa in Maxamuud Axmed Cali(IHUN) oo kormeer hawleed ku maraya dugsiyada uu soo maray Cabdirisaaq Maxamed Abokor oo ahaa barre dayaan kuna dhex jira dhigistii casharka. Waxaa maalintaa Maxamuud Axmed Cali u cuntami wayday heerka waxbarasho ee Cabdirisaaq oo aad u liidatay iyadoo waliba hab gudbintuna laheyd dhaliilo badan.Cabdirisaaq wuxuu ahaa macalin dayaan ka hor intaan lagu soo biirin wasaarada waxbarashada.Sidaa darteed Maxamuud Axmed Cali wuxuu go'aan ku gaadhey in uu shaqada ka fadhiisiyo Cabdirisaaq Maxamed Abokor.

Arinkaasi oo uu ka run sheegayey Maxamuud Axmed Cali ayaa dawladii Aadan Cade u cuntami wayday inay ka hor timaado. Hase yeeshii ra'iisal wasaariihii dalkii Jamhuuriyada Soomaaliya oo ahaa Cabdirisaaq Xaaji Xuseen ayey arintaasi dhibtey reernimo ahaan. Muddo ka dib ayaa Cabdirisaaq Xaaji Xuseen oo ay isku dhawaayeen reer ahaan uu u diray kuliyada caskariga ah ee Qaahira kol hadduu aqoontii iyo waxbarashadii meel laga soo galiyaa ay muuqan wayday.

Waxaa maanka ardeydi barigaaa ku sii hadhey qaabka loo xasuusan jiray Cabdirisaaq Maxamed Abokor oo aheyd in lagu tilmaansado qalinduure la qabsan waayey sabuurada isticmaalkeeda una qori jirey si gudban(diagonal).

Waxaa kaloo xusid mudan in mar uu Cabdirisaaq Maxamed Abokor oo ahaa wasiirkii waxbarashadu booqasho ku yimid dugsiga sare ee Faarax Oomaar kuna yaala magaalada Hargeysa uuna soo galay fasal(Chemistry lab) ay ardey ku jiraan,waxaanu fahmi waayey qaabka uu ahaa fasalkaasi iyo qalabka yaalay kuna dhawaaqay oo meeshan maxaa lagu bartaaa, isagoo sii wata kormeerkaa hawleed ayuu u gudbay dugsiga sare ee Camuud uuna arkay qaab dhaqameedka ardeydaa oo aad uga duwanaa xeryihii ciidamada milatariga markuu sarkaal yimaado kuna yidhi oo idinku kacaanka lama socotaanbee waa sidee .Wuxuu u sii gaalabixiyey safarkiisii magaalada Sheekh.Hase yeeshi waxaa xusid mudan in uu gaadhay magaalada Xamar maalin Jimce ah oo la sii dayn jiray barnaamij dhamaan gobolada oo dhan laga dhageysan jiray si toos ahna u bixi jiray oo lagu casuumay,waxaana hadaladiisii ka mid ahaa “ Gobolada woqooyi dalka intiisa kale waxay ka horeeyaan 10 gu’ oo waxbarasho ah ee waa in muddo laba gu’ gudahood lagu soo gaadhaa”.. Siyaad Bare oo xog ka helay soo noqoshadii Gaashaanle Cabdirisaaq Maxamed Abokor iyo darajo siintiisii ayaa u igmadey qorshihii burburinta hab waxbarasheedka degaankii xilligaa la odhan jirey gobolada woqooyi iminkana ah dalka Jamhuuriyada Soomaalind.

Hawlgaladii ugu horeeyey ee uu galey Gaashaanle Cabdirisaaq Maxamed Abokor waxaa ka mid ahaa inuu hirgaliyo burburkii lala doonayey dugsiyadii tayada lahaa ee Sheekh, Camuud, Jamaal Cabdi-Naasir,iwm. Waxaa kaloo xilliyadan la joojiyey ardeydiir reer Sheekh iyo reer Camuud ee deeq waxbarasho ahaan ugu bixi jirtey cariga Ingiriiska.

Si kastaba xaal ahaadee, mudane Axmed Siciid Cige iyo ardeydiir ay ka mid ahaayeen mujaahid Cabdisalaan Turki,Ibraahim Sh. Maxamuud Cumar iyo Shariif. Waxay socdaal dheer ugu anbabaxeen magaalada Xamar. “Waxaanu kaga degnay gawaadhidiir aanu Burco ka raacney goobta Ceelgaabta ee faras magaalaha Xamar.Tiro ahaan waxaanu aheyn ilaa 21 ardey oon midna Xamar hore u arag.Waxaa la noo tilmaamey inaanu tagno Baar Janaale oo reer woqooyigu ku kulmaan” ayuu yidhi mudane Axmed Siciid Cige oo ka warameyey socdaalkaasi dawlad xumidu keentay. Dhibtan oo kale waxaa la kulmi jirey oo dugsigaa Jamaal Cabdi Naasir ee ku yaaleey Xamar waxbarasho ahaan u iman jirey ardeyda ka soo baxda dugsiyadii hoose/dhexe ee Hargeysa, Kaalkacayo iyo Baydhabo.

Dugsigaa mar walba waxaa hormood u ahaa ardeyda ka soo baxda dugsiyada Hargeysa, Burco, iyo Kaalgacayo. Magaalada Hargeysa oo aheyd magaalo madaxdii labaad ee Jamhuuriyadii Dimuqraadiga Soomaaliya waxay Masaardiu ka dhigi jireen madarasadii Sh Baraawe iyo Alfalaaxo oo loo ogolaa kaliya inay yeelan karaan ilaa dugsi dhexe, halka ay ardeydu dugsiga

sare u tagi jirtey Xamar inta kareysa ee dhaqaaluhu u ogolaanayo. Waana ta keentay inaan ardey tiro la tilmaami karaa Hargeysa ka tagin.

Waxaa xilligaa Xamar ku yaaley goobo ay reer woqooyigu ku kulmaan labada goobood ee Baar Janaale iy Baar Banaadir oo ay kala lahaayeen Maxamed Cawil iyo Nuur yare sidey u kala horeeyaan.Guryo aan ka fogeyn baar Janaale oo ku yaaley isla xaafadaa Waaberi ayey kireysteen ardeydaasi.

Dugsiga Jamaal Cabdi Naasir ayey ardeydaasi ka dhameysteen fasalkii afraad ee dugsiga sare. Dugsigani wuxuu ku yaaley degmada Hawlwadaag ,waxaanu dhinaca koonfureed ka xigey idaacada iyo madaxtooyada. Waxaa sidoo kale loo yaqaaney magaca dugsiga Allah oo laga keenay erayga “Allah” oo dabaqa saddexaad ku xardhanaa, aadna u muuqan jirey siiba habbeenadii oo laydh soo jiidasho lihi muujin jirey xardhananaantaa.

Axmed markaa ka dib wuxuu ka mid noqdey ardeydi lagu xareeyey xaruntii Xalane ee tababarka Askari iyo kacaameyn ta ayed.1970kii waxaa kacaankii dalka afganbiyey ee ina Siyaad furay xaruntii Xalane oo barigaa la odhan jiray Bootiko si loo kacaameeyo aqoonyahanka ummada laguna bilaabay barayaashii xiligaa oo dhanaa ilaa 830 bare si loo sugo inay la jaanqaadi karaan tilmaamaha hantiwadaaga dalka dhix mushaaxayey barigaa .

Waxay aheyd goob aad loogu bah dilayo aqoonyahanada. Xilligan si ay barayaashaashu u muujiyaan dareenkooga waxaa si kadis ah ku bilaabantay maanso tuducyadeeda barayaashii halkaa ku xeraysnaa iyo dadkii magaalada Xamar deganaaba ka qayb qaateen oo lagu tilmaamo inay kor u dhaaftey sagaashan tuduc.Waxaase Inta badan tuducyadaa ku luuqeeyey aqoonyahankii, halgamaagii iyo hobolkii Maxamed Mooge Liibaan (IHUN).Waxaana erayadeeda ka mid ahaa: -

- Amar dhacay haddaad Aaminaay igala ooyayso*
- Ma ogtahay abkay macalin bay eddeg ku oodeene*
- Ma ogtahay arooryada hore Ayaan orad bilaabaayee*
- Ma ogtahay anfacada aan cuno Ma laha iidaanee*
- Ma ogtahay indiyaan awshankaan ayaan ku wareegaaye*
- Ma ogtahay ardey oo idil oodaa lo rogayee*
- Ma ogtahay askari jaahilaan Amar ka qaataaye*
- Ma ogtahay waxaan eersadaa odayga weeyaanee..*

Waxaa si marag ma doon ah ay barayaashaasi iskugu raacsanaayeen in xaruntaa bootiko(Xalane CPR) ay dhagahii,maskaxdii,iyo qalbgiiba ka madoobaysay aqoonyahankaa.

“Maalintii la soo dhajiyey go’ankii imtixaanada ayaanu aroornimadii hore ilaa lixdii tagney halkii.Waxaana la noo sheegay in qofkii gudbey ee doonayaa layli sarkaal inuu tago xarunta.Waxaa naga tagey Cabdisalaan Turki, Ciil Mooge, Shariif iyo Cali Nuur ayaa doortey ciidankii oo qaatey xidigtii, maalmo ka dibna u anba baxey Ruushka” ayuu yidhi mudane Axmed Siciid Cige.

Ardeydi gudubtey imtixaanka waxay iska xaadiriyeen Xalane oo ay ku jireen ilaa 6 bilood. Muddada oo ahaan jirtey ilaa 3 bilood ayaa nagu dheeraatey oo lagu mashquley taakuleynta dadkii iyo degaanadii abaaruu ku habsadeen. Ardeydan oo ahaa lodkii ugu badanaa ayaa lagu suntay magaca “Cali Shiine” badni darteed.Ardeyda intii darajo fiican ku gudbey ayaa loo qaatey inay macalimiin noqdaan. Axmed Siciid Cige wuxuu ka mid noqdey kuwaa loo qaatey barrayaasha. Xilligan wuxuu aad ula qabsadey magaalada Xamar, hase yeeshee laguma qorin inuu barre ka noqdo Xamaree, waxaa lagu qorey magaalada Cadale . Waxaa maamulka degmada haystay Kornayl Cabdiraxmaan Xuunsho oo isna ka soo jeeday goboladii woqooyi.Waxay magaalada Cadale ka mid tahay gobolka Shabeelada Dhexe , sidoo kale ayaa degmooyinka kale ee gobolkaa ku yaala aya ahaayeen Jowhar,Jiliyaale,Balcad,Mahadaay Weyn,Warshiikh,Raage Ceele,Ruun Nirgood, iyo Aadan Yabaal. Gobolku uu xuduud la leeyahay afarta Gobol ee kala ah Hiiraan, Sh/hoose, Banaadir & Galgaduud.Waxaana gobolkan ku yaaley labadii warshadood ee Sonkorta oo ku taaley degmada Jawhar iyo tii Dharka oo ku taaley degmada Balcad. Warshada Sonkorta waxaa la dhisay 1962, halka warshada dharka la dhisay 1968. Sidoo kale ayaa warshadii Hubka iyo Rasaastana laga dhisay degmada Mahada weyn gu’gii 1970dii.Waa dhul ku tiirsan keyraadka badda, beeraha iyo dhaqashada xoolaha.

Xilligan waxaa jirey qorshe lagu dhisayo gobolada koonfureed (Somalia), laguna hantaaqayo goboladii woqooyi (Somaliland). Si qorshahaasi u hiragalo ayaa tuulo kasta oo ku taaley koonfur laga furey dugsi waxbarasho ay barayaasu u badnaayeen reer woqooyi (reer Soomaaliland), sidoo kale ayaa ayaa madaxda goboladaasi,degmooyinkaas iyo tuloooyinkaasina u badnaayeen dad ka soo jeeda goboladii woqooyi (Somaliland).

## **SHAQO TAGISTII AXMED SICIID :**

Markii uu mudane Axmed Siciid Cige soo dhameystey shaqadii qaranka ayuu dib ugu soo laabtey Xamar si uu u shaqo tago bishii Diisember 1975.

Wuxuu Axmed fursad u helay inuu ka mid noqdo ardeydi loo qoondeeyey inay Jaamicadaha galaan darajada uu keenay imtixaankii darteed. Hase yeeshi waxaa ardeyda reer woqooyiga aan soo jiidaneyn Jaamicadihii oo afka Talyaaniga lagu dhigan jirey,marka laga reebo Lafoole oo iyaduna macalimiin lagu danbeyn jirey. Hase yeeshi wuxuu Axmed ka door bidey xilligaa inuu shaqo tago.

Waxaa markaa lagu xereeyey golihii macalimiinta si bakhtiyaa nasiib ah ayaa magacdoodii loo galiyey shaqooyinkii ka banaanaa wasaaradaha. Wuxuu ka mid noqdey 40 ardey oo ay qaadatey wasaarada warfaafinta. Waxaa qaabiley ardeydaa oo soo dhaweeeyey wasiirkii warfaafinta Cabdilaahi Maxamed Xasan (Faash),agaasime Axmed Cali Askar, Yaasiin Xaaji Ismaaciil.

Waxaa 40kaa ardey laga dhex xulay shan ka shaqeynaya dhinaca wararka . Sidaa darteed ayaa laga qaadey imtixaan ah codka (voice Test). Waxaa ku soo baxey imtixaankaa shanta kala ah: Axmed Siciid Cige,Maxamed Cumar Keyse, Abshir Maxamed Aadan,Sahra Sugule iyo Maxamuud Jaamac Bulbul.

Garashada laga haystay idaacada ayaa berigaa la xidhiidhineysay fanka oo aan aad loo soo dhaweyn jirin. Axmed oo aragti aan aan ka duwaneyn aragtida dadkaasi qabeen ayaa la soo boodey inaanu diyaar u aheyn ka mid noqoshada shantaa. Axmed wuxuu u sheegay in markii dusgiga la qorayey ay soo galbiyeenaabihii Siciid Cige, iyo qaar ka mid ah hormoodkii culimadii Burco sida Xaaji Xasan Geelle, Xaaji Siciid Cabdi, Imaamkii masjid Jaamac Burco Sh Maxamuud Cumar iyo Sh Cismaan Muxumed Indhoole oo ahaa imaamkii labaad. Wuxaanu Axmed u sheegay inaanu hees iyo gabay toona aqoon, aan laga yeelayna inuu halkaa ka shaqeeyo isagoo ka soo baxey dugsi Diimeed.

Sidaa darteed waxaa Axmed loo geeyey xafiiska shaqaalahaa oo uu haystay Maxamed Xaaji Hadliye.Qaybta faylashada ayaa la geeyey Axmed iyo Cabdiqadir madax-dhuub,waxaana sii joogay Maxamed Xaaji Hadliye iyo Khadra Cabdilaahi (xaaska haatan ee Faarax Aadan dhakhtar oo ay walaalo yihiin Adna Aadan Dhakhtari).

Hase yeeshi waxaa wali qabey dareen ah inay Axmed ku soo celin karaan dhinaca idaacada rag ay ka mid ahaayeen Jaamac Khalaf iyo Maxamed Cumar Keyse. Muddo gaaban markuu halkii

faylasha ka shaqeeyey aqoon fiicana u kala yeeshay qaybaha warbaahinta ayuu ku qancey inuu codsiga ogolaado loona soo badaley dhinaca Idaacada siiba qaybta wararka oo ku beegnayd dhamaadkii 1976kii. Mushahar ahaan shaqaaluhu waxay qaadan jireen ilaa 450 shilin, waxaase u dheeraa wariyayaasha ilaa 300 shilin oo gunno ah.

Waxaa markaa haystay qaybta wararka mudane Yaasiin Xaaji Ismaaciil oo horena u ahaan jirey sarkaal ka tirsan ciidamdi CID-danbi baadhista-. Waxaa Axmed looga dhigay tababare gacan qabta wariye Aadan Nuux Dhuule.. Barnaamijyada marka laga reebo gudbinta wararka ee uu Axmed Siciid kaalin ka qaadan jirey ama uu isaguba sheegi jirey waxaa ka mid ahaa Bandhiga Raadyaha,iwm.

Muddo markuu Axmed Siciid ka shaqeynayey ayaa waxaa magaalada Xamar yimid Cabdikariin Xaaji Ducaale oo hayey hoganka idaacadii Hargeysa. Xilligan waxaa wasiirka warfaafinta ahaa mudane Cabdisalaan Sh.Xuseen oo muddo gaaban ka dib uu xilkaa kala wareegay Cabdiqaasim Salaad Xasan oo muddaddii 27 Agoosto, 2000 ilaa 14 Oktoobar 2004 ka noqdey dawlada Xamar madaxweyne.

Wasiir Cabdisalaan Sh Xuseen wuxuu u sheegay in uu Axmed codsadey Cabdikariin Xaaji Ducaale. Xilligani Axmed hore umuu arag Hargeysa. Markii uu yimid Hargeysa Axmed wuxuu la kulmay kala duwanaansho uuna ku soo koobay inaaney labada idaacadood ee Muqdisho iyo Hargeysi shaqo isku laheyn. Idaacada Hargeysi waa hooyadii idaacadaha dhamaan dhulka Soomaalidu degto.

Axmed Siciid Cige waxaa bishii Juune ee gu'gii 1978kii loo soo badaley oo ka shaqo galey idaacada Hargeysa. Xilligan shaqaalaha Idaacada Hargeysa may gaadheyn ilaa 20 marka la isku wada daro maamulka sare ilaa waardiyaha. Shaqaalaha joogay waxaa ka mid ahaa dhinaca gudbinta wararka iyo barnaamijyada,Cabdikariin Xaaji Ducaale oo



maamulkana hayey, halmaamlmeedkana ka qayb qaadan jirey, Daahir Ismaaciil X. Aadan, Axmed Maxamed Baaruud, dhinaca sawirqaadistana waxaa joogay Cismaan Sawirle iyo Maxamed Case, dhinaca farsamada Siciid Cismaan Maxamed(siciid Caseyr), Cismaan Daahir

Caabi, Sooraan, Assafe(Xabashi),Maxamed Cali Raage,iyo Christopher oo ahaa oday Hindi ahaa,dhinaca dirawalnimada Indho Gorayo iyo Xuseen Cali, dhinaca kaydka (library) waxaa joogay ina Goray, iyo laba waardiye ahaa. Tiradaa kooban ee la garan karo ayaa saqaale ahaan u joogay hooyadii Idaacadaha, halka qaybta wararka oo kaliya ay joogeen idaacadii Xamar in ka badan afartameeyo. Qalab ahaan idaacada Hargeysa dar Alley ku socotay iyo kabkab, halka idaacada Xamar ay dhinac kasta ka dayac tirneyd.

### **Fiiro Gaar:**

Waxaa xilligaa uu Axmed Siciid Cige ku soo biirey idaacada Hargeysa ee bishii Juun ee gu'gii 1978kii xidhnaa sawir qaadayaasha Cismaan Sawirle iyo Maxamed Case iyo wariye Siciid Aadan Cige inkastuu uu xilligan u wareegya dhinaca Tiyatarka. Axay ku xdhnaayeen arin aan siyaasad aheyn.

### **Idaacada Hargeysa iyo Muqdisho:**

**(Midna waa ganac-goooyey, midna waa loo gurmadey)**

Idaacada Hargeysa waxaa la aasaasey gu'gii 1941si tijaabo ah markii uu Ingiriisku ka guuleystay Talyaanigii. Xilligan Ingririiska waxaa u suurtogahsey in afar ka mid ah shanta dal degaan ee Soomaaliada uu gacanta ku hayey (Somaliland, Somalia, NFD iyo Hawd & Reserve Area). Waxaa idaacadu aheyd halka iminka lagu magacaabo taar-dheer(Xarunta Isgaadhsiinta Jamhuuriyada Soomaaliland). Hase yeeshee gu'gii 1942 ayey si rasmi ah loo furey idaacada Hargeysa , waxaaney ku bilaabmatey ilaa 100 waat,looguna wanqaley idaacada Kudu. Gu'gii 1943 ayaa la dhisay dhismaha idaacada raadyow Hargeysa ayna u soo wareegtay lagana dhigay 600 waat gu'gii 1944.Halka gu'gii 1957 la keenay idaacad ku hawlgasha 5 KiilooWaat.

Idaacada Muqdisho waxaa la asaasey gu'gii 1951. Xilligani waxaa u suurtogashey Talyaaniga in qaramada midoobey u xil saarto kobcinta iyo gacan ku haynta Soomaaliya, aaney kaalmeysay kala daadsanaanti ururkii SYL iyo xisbiyadii kale sida xisbigii Digile Mirifle. Talyaanigu si uu daniisa ugu adeegto una wargaliyo bulshadii reer Soomaaliya ayuu u furey idaacadu. Waxay aheyd qol yar oo uu taararka ka tirsan jirey. Xilliga uu taararka tirsigisiisa dameeyo ayuu war laliyuu ( transmitter ) u madax banaanaan jirey.

Waxay idaacadaasi aheyd 5 waat, 1956kii ayeyse si fiican u hanoqaadey, waana xilligii loo sameeyey Xamar dawlad hoosaadka uu gudoomiye ka noqdey Aadan Cabdulle Cismaan oo ka socday xisbiga SYL,gudoomiye ku xigeena Cabdi-Nuur Maxamed Xuseen oo ka socday xisbiga Digile iyo Midhifle. Waxaa la sameeyey golihii sharci dejinta oo ka koobnaa 70 ay 60 ka mid ahi yihii Soomaali, tobana yihii shihseeeye(Talyaan, Carab, Baakistaani,iyo Hindi).Golaha Sharci-dejinta(Barlamaanka) waxaa xarun u noqotay daartii midabka cas laheyd oo loo yiqiin Daarta Barlamaanka oo bartamaha Xamar ku tiil. Xil qaybsigani wuxuu ahaa halkii ay ku soo shaacbaxdey colaada ilaa iminka ka taagan dhinaca Soomaaliya. Ka dib markii uu Cabdirisaaq Xaaji Xuseen sameeyey urur reer u gaar ah. Dawlad hoosaadkii la sameeyeyna ay gacanta u gashey Hawiye. Waxaa isla gu'gan 1956 loo doortey ra'iisal wasaare Cbadilaahi Ciise Maxamuud

Bishii Maarso 1959kii waxaa la qabtay doorasho labaad. Tirada xubnaha cusub waxaa la gaarsiiyey 90 xildhibaan oo dhamaantood Somaali ahaa. Waxaa meesha ka baxay xubnihii ka socday jaaliyadaha shisheeye ee dalka degganaa. Waxaa Guddomiye Barlamaan loo doortay, mar labaad, Mudane Aadan Cabdulle Cusmaan, oo jagadaas hayey ilaa 30kii Juun 1960, Guddomiye ku-Xigeenna waxaa loo doortay Mudane Abdulqadir Mohamed Aden "Zoppo". Tani waxay ka mid aheyd dadaaladii ay Soomaaliya u gashey si ay u daadraaciso baarlamaanka Soomaaliland oo ka koobnaanaya 33 xildhibaan.

1964kii waxaa la furay warla liyaha Dayniile oo ah 50 waat, sidoo kale ayuu Jarmalku qaadey shaqaale loo soo tababaro war baahinta iyo farsamada, waxaaney shaqaalahaasi soo noqdeen gu'gii 1966, waxaa sidoo kale la keenay shan baabuur oo war laliska loo adeegsado afarna la geeyey Idaacada Muuqdisho, midna la geeyey idaacada Hargeysa. Gu'gii 1969 ayaa idaacada Muuqdisho lagu soo kordhiyey war laliyaal mawjadaha dhexe oo 50kw ah halka gu'gii 1976kiina la keenay laba war laliye oo midkiiba yahay 75kw.

Halkaa waxaad laga garan karaa in waxtarka idaacadeed ee idaacada Muuqdisho uu korhdayey, halka aaney korodhsiiimo helin idaacada Hargeysa, hase yeeshay ay dayac u kordhayey gu'kastba dhinac kastaba.....

## SHAQO TAGISTII AXMED SICIID (SII SOCOTA):

Gu'gii 1978kii ayuu Axmed Siciid Cige si rasmi ah uga mid noqdey shaqaalaha Idaacada



Hargeysa. Axmed Siciid Cige wuxuu ka shaqeeyey Idaacadaa Hargeysa muddo ku dhaw ilaa 30 bilood oo ku beegmaysa ilaa horaantii bishii Febraayo ee gu'gii 1981kii.

Gu'gii 1980kii waxaa sidoo kale la furay kuliadii saxaafada ee Lafoole. Ardeydi ugu horeysay ee lagu fureyna waxaa ka mid ahaa wariyayaasha ay ka mid ahaayeen

Cabdilaahi Aadan Cumar(Wayab),Faysal Maxamed Cabdi (Faysal Fadh fadhle),Xuseen Cali Nuur,iwm. Axmed Siciid Cige wuxuu ka mid noqdey ardeydi kooxdii labaad ee kuliyadaa Saxaafada. Wuxaanu ka qalin jabiye bishii Maarsuo 20dii ee gu'gii 1983kii.

Axmed Siciid isagoo ardey ka ah Kuliya Lafoole ayuu maalinta Jimcaha ka siidayn jirey barnaamijkii bandhiga Raadyaha idaacadii Muuqdsiho. Xilligan waxaa wasaarada warfaafinta wasiir ka ahaa Maxamed Cumar Jees oo garanaya abaalkii ay reer woqooyiga (Soomaaliland) ku lahaayeen,una dabacsanaan jirey reer woqooyiga (Soomaaliland). Axmedkan markuu qalinjabyey wuuu ka mid noqdey ardey loo qaatey kalkaaliye Bare Jaamicadeed, halka lodkii ka horeeyey loo qaatey xilkaa Xuseen Cali Nuur,iwm

Bishii Ogoosto ayaa Axmed Cali Askar oo agaamise ahaa u yimid Axmed Siciid Cige kana codsadey inuu ka mid noqdo shaqaalaha TV-ga la furayo. "Meesha labaatan Masaari ayaa la keenay cid carabi taqaanaana way yar tahay, ee kaalay shaqeyso" ayuu Axmed Cali Askar u sheegay Axmed.

Axmed codsigaa aad buu u soo dhaweeeyey. "Waxaa la ii geeyey wasiirkii wasaarada oo ahaa Maxamed Cumar Jees markaa si aan qandaraas u kala qorono. Maxamed Cumar Jees (IHUN) Oo aad u xishoon jirey, dadkan aan dhibi jirin,, reer Hargeysa ahaa, dadka halkan (Soomaaliland) cadaadiskooda aad uga xumaan jirey" ayuu yidhi Axmed Siciid Cige oo inooga waramaya shaqo u gedoonkiisii dhinaca TV-ga.

Maxamed Cumar Jees(IHUN) wuxuu u hawlgaley dhameeyeyna inuu Axmed Siciid Cige uga ka hawlgalo TV-ga, una qorey heshiis ah inuu shaqo dhiman(Part-time) ahaan uga shaqeynayo TV-ga Qaranka laguna qaatey mushahar dhan 2000 shilin (laba Kun oo shilin). Tv-gii ugu horeeyay ee jamhuuriyadii dimuqraadiga ee somaliya yeelato wuxuu Axmed Siciid Cige ahaa weriyihii ugu horeeyay ee codkiisu ka baxo maalintii la furay Oktoober 21dii ee gu'gii 1983kii .

Dhiniciina Jaamacidii Lafoolena wuu ka sii tirsanaa Axmed. Axmed Siciid Cige wuxuu ahaa eriyihii ugu horeeyey ee ka shaqeeya maqal muuqaal baahiyihii Jamhuuriyada Dimuqraadiga Soomaaliya, ahaana kii ugu horeeyey ee ay yeelato Jamhuuriyadii Dimuqraadiga Soomaaliya



Gu'gii 1984kii dabayaaqadiisii Axmed loogu direy waxbarasho dibadeed dalka Masar, siiba Xarunta tababarka ee Institute for African Broadcasters ee Qaahira. Sidoo kale ayuu Axmed Siciid Cige tababar shaqo u tagey magaalada Baqdaad ee dalka Qaahira. Wawaanu Axmed Siciid Cige ku qaatey tababarkaasi Xaruntii cilmi baadhista iyo barashada (Arab Research and Study center). Xaruntani waxaa laga soo wareejiyey Qaahira.

Mar kale aaya gu'gii 1987kii Axmed loogu direy waxbarasho dibadeed dalka Kuuriya. Waxbarashadi waxay u suurtogelisay inuu aqoonta casriga ah ee Digital-ka oo markaa laga hirgalinayey dalkaa Kuuriya uu la kulmo.

Markii uu ka soo noqdey Axmed tababarkaa Kuuriya, muddo yar ka dib wuxuu u wareegay wasaarada arimaha Dibada kana tagey labadii wasaaradood ee warfaafinta iyo tacliinta sare. Markan Axmed wuxuu ka hawlgaley xafiiska warfaafinta ee wasaarada arimaha dibada. Waxaa markaa Axmed lagu qorey inuu ka hawlgalo safaarada ay Soomaaliya ku laheyd wadanka Jabaan. Hase yeeshii arintaasi may u suurtogelin oo dareen baa jirey keensanayey in isha lagu hayo, dalkan aaney ka bixin, shaqaalaha ka soo jeeda goboladii woqooyi (iminkana ah Dalka Soomaaliland).

Waxaase mudnaan leh inuu xilligaa mudane Axmed Qaybe (IHUN) ahaa xoghayaha joogtada ee wasaarada arimaha dibeda oo suurto geliyey inuu u qalqaaliyo tababar dibadeed koox ka soo jeeday goboladii woqooyi (iminkana ah dalka Soomaaliland) ayna ka mid ahaayeen Jaamac Sweden, Xasan Cali Xareed, Axmed Jujuwi iyo Axmed Siciid Cige nabadgalyadooda darteed.

Waxay xilligani ku beegnayd xasuuqii Jazeera ee 1989kii oo aad loogu baqanayey dadka ka soo jeeda woqooyi (Soomaaliland) ee ku sugnaa Xamar. Axmed Siciid Cige waxaa loogu direy dalka Cumaan shaqo ahaan si uu naftiisa ugu helo kol haddii xaalka Xamar noqdey in guryahay layskala baxo habeenkii, dilna lala beegsado. Dabayaaqadii bishii Oogost ee gu'gii 1990kii waxaa uu Mudane Qaybe uu ku qoray Axmed Saciid Cige inuu noqdo qunsulka safaaradii Soomaaliya ee magaalada Masqat ee dalka Cummaan si uu uga badbaadiyo naftiisa ugaadhsigii dadka reer woqooyiga uu ku ugaadhsanaayay rajiimkii Siyaad Barre. Muddo ayuu ku sugnaa halkaa, hase yeeshay waxaa uu Axmed Siciid Cige ku soo noqday dalkiisa hooyo ee Soomaalilan, gaar ahaan magaalada Burco ee uu ku dhashay bishii Luulyo 23dii ee gu'gii 1991.

Gu'gii 1991kii ayuu Axmed Siciid Cige ku soo laabtey dalka loo caleemo saarey inuu ku caano maalo Jamhuuriyada Soomaaliland. Reerkooga oo deganaa Burco ayuu Axmed halkaa tagey, hase yeeshay la hawlgaley wargeyskii Xoriyo oo ay Wadeen wariyayaasha ay ka mid ahaayeen Cabdilaahi Aadan Cumar "Wayab", Faysal "Fadhfadhlle" Xuseen Cali Nuur, iyo Muuse Aadan. Wararka ayuu Axmed ka soo diri jirey magaalada Burco.



Gu'gii 1994kii ayuu Axmed noqdey ka mid noqdey xubnihii unkay wargeyskii dawlada ee Geeska Afrika, una noqdey tifatire. Cadadkiisii ugu horeeyay ee wargeyskaa Geeska Afrika een Dowladda somaliland wuxuu soo baxey bishii Janaayo 1dii, gu'gii 1994. Wuxuu Axmed iska casilay xilkaasi gudoomiyenimada bishii May ee gu'gii 1994kii oo uu ku wareejiyay tafatirihii wargeyska Faysal Cabdillaahi Cabdalle oo ilaa hadda ka shaqeeya wargeyska dowladda kana mid ahaa saxafiyyinta ka soo baxay kulliyaddii saxaafadda ee lafoole, .. Waxaa kaloo ka shaqeeyaaayay wargeyska Axmed Ismaaciil Xuseen oo ilaa hadda wasaaradda warfaafinta somaliland madaxdeeda ka mid ah oo isna ahaa saxafiintii ka soo baxay kulliyaddi saxaafadda ee lafoole

Sidoo kale ayuu Axmed iska diiwaan geliyay Wasaarada Arimaha Dibedda ee somaliland markaa uu ku soo laabtay somaliland 1991kii oo wasiir ka ahaa marxuum sheekh Yuusuf sheekh Cali Madar .. Markii danbe ee loo dhisay xarun ee mushaharkii la bilaabayna wuxuu Axmed ka

mid ahaa dibloomaasiyiintii bilaabay hawlgelinta wasaaradda 1995-1998 ..Waxaanu la soo shaqeyay wasiirada kala ahaa sheekh Yuusuf sheekh Cali Madar ,Cismaan Zaylici iyo Maxamuud Saalax Fagadhe ..Waxaan Wasaaradaa ka soo qabtay xilalka agaasimaha waaxda ururada adduunka & paratokoolka , markii danbe agaasimaha waaxda siyaasadda ...ilaa uu ka helay shaqadda BBC bishii January ee gu'gii 1999kii oo uu iska casilay shaqadii wasaaradda Arimaha dibedda .



Axmed Siciid Cige wuxuu hawlgab ahaan uga fadhiistey shaqada BBC-da bishii Nofember 2018, inkastoo uu shaqaale ahaan uga sii tirsanaa ilaa Diismeber 2018. Weriye Axmed Saciid Cige labaatankii sano {1999-2018} ee uu shaqeynaayay BBC wuxuu shaqo iyo tababar u tegay dalalka : Britain , Kenya , Nigeria , Jabuuti , South Sudan , iyo Ethiopia .Iminka Axmed Siciid Cige wuxuu ku hawlan

yahay inuu qoro dhigaal (buug) ku saabsaan sooyaalkiisii nololeed iyo shaqeed.

Axmed waxaa u dhaxdey marwo Khadra Mowliid sheekh Ibraahim. Illaahay labadooda wuxuu ku galadey afar caruur ah oo kala ah laba hablood iyo laba inamood. Axmed wuxuu la dhashey laba inamood iyo afar gabdhood oo kala ah Caasha oo isaga ka weyn,waxaana isagu uu ka weyn yahay Canab , Fawsiya,, Cabdi, Mubaarik, iyo Faa'isa.

Axmed Siciid Cige waa weriye u heelan oon dabacsanaan ka muujin shaqadiisa weriyenimo, haddana aan ka tegin inuu xidhiidh wanaagsan la yeelan karo madaxda siyaasada ee uu ka qaadayo wareysiyada ay mararka qaarkood dhibsadaan.



### Dilkii Cabdilaai X. Siciid iyo Ogaalkii Axmed Siciid Cige:

Gu'gii 1960kii ayaa odayadii Axmed Siciid Cige u sii galbiyey dhinaca malcaamada waxaa ka mid ahaa Xaaji Siciid Cabdi oo adeer u ahaa, dhaleyna Cabdilaahi X.Siciid. Markii uu Axmed Siciid Cige dhameystey malcaamadii ayaa waxaa loo sii hagey inuu ka mid noqdo dugsigii Jamaal Cabdi Naasir oo markaa ahaa dugsi hoose/ dhexe. Ardeydii ugu horeysay ee dugsigaa ka baxdana waxaa ka mid ahaa Cabdilaahi X. Siciid.



Sida dhaqanka dugsigaasi ahaa, xilligaa ardeyda waxaa loo diri jirey dalka Masar si ay waxbarashada sare uga sii dhameystaan. Cabdilaahi X. Siciid wuxuu ka mid ahaa ardeydi ku dhameystay dugsiga sare dalkaa Masar, kana galey Jaamicada dhinaca Mileteriga ah. Markii danbena wuxuu Cabdilaahi X. Siciid fursad u helay inuu waxbarsho korodhsu u tago dalka Ruushka.

Gu'gii 1981 ayaa Cabdilaahi X. Siciid loo soo badaley Hargeysa kaalin weyna ka geystay inuu Axmed Siciid Cige raadsado aqoon korodhsu saxaafadeed. Horaantii bishii Janaayo 1982 ayuu Cabdilaahi Xaaji Siciid u sheegay ah Korneyl u sheegay Axmed Siciid Cige inuu

degay , shaqadiina bilaabey uuna ugu yimaado Hargeysa.

Bishii Janaayo 27,1982kii oo uu Axmed Siciid Cige soo dhameystay gu'gii koowaad ee kuliyada Saxaafada Lafoole ayuu isagoo fulinaya codsigii korneyl Cabdilaahi X Siciid yimid Hargeysa, una sii dhaafey Burco. Markuu gaadhey xaafadii iyo Burco ayaa Axmed Siciid Cige iyo ehelkiiba lagu wargaliyey in saddex cisho ka hor la qaadey ciidankii dilli lahaa iyo kafankiisii. Dhacdadai waxay ka mid aheyd xasuuma iyo gumaadka lagu hayey dadka iyo dalka Soomaaliland aadna loogu baahan yahay in dhalinyarada warmooga ka ah dhibti Soomaaliland ka soo gaadhey raadinta santa Soomaaliyeed loo sheego.

Si sheekadu u dhameystiranto ayaan ku ladheynaa wareysii uu bixiyey Yuusuf Weyne (IHUN) oo markaa laba xidigle ahaa xog-ogaalna ahaa. Yusuf Cabdi Xasan {yusuf Weyne} wuxuu ahaa laba Kiddigle Ka tirsanaa Guutadii uu Cabdillahi Taliyaha u ahaa ee Degeneyd Dharkayn-geenyo. Sidoo kale waxaa dhacdadaa inooga waramaya Yuusuf Geerash. Labadan waxay ka mid yihii dadka sooyaalka siyaasadeed ee Soomaaliland iyo Soomaaliya xog-ogaal u ah ee u wariye Axmed Siciid Cige ka qaadey wareysiyo dhaxalgal ah.

Wuxuuna Yusuf Weyne goob joog u ahaa Dilkaasi wuxuuna Yidhi isagoo Xusuusta uu Xusuustay Falkaasi ay Tiiraanyo ka muuqatay ; "Korneyl Cabillaahi Xaaji Saciid Cabdi oo Burco u Yimid Arooska walaalkii Garsoore Sare/ Maxamed Xaaji Saciid Cabdi ayaa Generall Gaanni Taliyihii Qaybta 26aad uu Amar ku soo bixiyay in Cabdillaahi Tago Dharkayn-geenyo , markii uu tegeynaa iyadoon wax Denbi ahi jirin ayuu Amray Generaal Gaanni in Saraakiil uu soo

diray oo maxkamad lagu sheegay ay Maxkamad ku saaraan Cabdillaahi Goobtaasi . Markii ay Maxkamad ku-sheegu socotay dhawr Maalmood ee wax denbi ah sheegeen inaanay ku hayn Cabdillaahi ayuu Generaal Gaanni soo Fadhiistay Foonyaha Guutada wuxuuna Bixiyay Amarkan oo Askarigii Isgaadhsiintu ka qoray : Waaryaa Korneyl Cismaan Xasan Maraaya {waa Sarkaalkii guddoominaayay maxkamad ku sheeggii Ciidanka} Kii ugu madaxa weynaa {waa korneyl Cabdillaahi Xaaji saciid} iyo kii aan idhi gadhka Xiir {waa Kabtan/Dahir Maxamed} Fasax Dheer Siiya, Wallaahi Haddii kale idinkaa fasax dheer geli doona . Cismaan Xasan Maraaya intuu goobtii ku soo noqday ayuu amray in maxkamaddu Xidhantahay isla markaana Koofiyad castii Gaanni oo uu wateyna ku amray inay Gawaadhida Fuulaan oo soo qaadaan Cabdillaahi Xaaji Saciid Iyo Daahir Maxamed . Markay Xeradii guutada kala fogaadeen ayay geed ku xidheen oo toogteen Korneyl Cabdillaahi Xaaji Saciid Cabdi iyo Kabtan Daahir Maxamed.

Yuusuf oo hadalkiisa sii wataa wuxuu intaas raaciayay “Aniga oo Yusuf Weyne ah ayaa Yimid goobtii oo ay ka yaaceen Koofiyad castii iyo Kuwii maxkamadda Sheeganaayay , kadibna Cabdillaahi Xaaji Saciid oo geedkii lagu toogtay ku xidhan ayaan xadhigii ka furay oo saacaddiisiina ka furay isaga iyo Daahir . Arrinku wuxuu ahaa Dil qorsheysan oo siyaasad ahaa oo badheedh uu u fulinaayay general Gacan Ku dhiigle Maxamed Xaashi Gaanni oo wax alla wax denbi ah oo lagu soo Oogay oo lagu helay Aanay jirin Saraakiishaasi . waxaa jiray qorshe Rejiimkii Siyaad Barre doonaayay inuu ku laayo saraakiisha ugu geesisan ee Somaliland u dhashay laakiin dilkaasi Cabdillaahi Xaaji Saciid Cabdi wuxuu keenay inuu Digniin u noqdo Saraakiishii kale. Afar Maalmood ka dib Dilkaasi waxaa Ethiopia u tallaabay Saddexdii sarkaal ee ugu horreeyay SNM oo kala Ahaa Alla Ha u naxariistee Mujaahid Korneyl Adam Shiine iyo Korneyl Axmed Dhagax iyo Mujaahid Kornyl maxamed kaahin Axmed oo isagu Nool. Waxaa ku xigay Kornel Muuse Nadiif iyo Mujaahid Madax-Diin , iyo Korneyl Adam Saleemaan oo Saddexduba Shahiideen . waxaa ku soo xigay alla ha u naxariistee Korneyl Mujaahid Gacmadheere iyo anigoo Yuusuf Weyne ah. Halkaasi ayay Garabkii hubysnaa ee SNM ka abuurantay oo saraakiihii kalena soo tallaabeen sida: korneyl/ Axmed Mire, Korneyl/ Cabdiramaan Aw Cali Faarax, Korneyl/ Maxamed Xaashi Lixle, Korneyl /Ciise Curaagte, Korneyl /Xasan Yoonis Habbane, korneyl/Jaamac Cali Jaamac, Kornyl/ Muuse Biixi, Korneyl/ Cbrellaahi Askar, Korneyl/Ibraahim Dhegaweyne, Kornyl/ Dayib Guray , Korneyl/ Cabdisalaam Turki, korneyl/Axmed weysa Cadde ,Korneyl/ Cabdillaahi Darawal, Koneyl Cbrellaahi Cuudo, Kornyl/ Adam Dhamac , Kornyl, Maxamed cilmi Gallan ..iyo saraakiil fara badan oo Milliteri

iyu shicibba Lahaa oo aan la soo koobi kareyn .”..ayuu Yuusuf Weyne ku soo koobay Hadalkiisii.”

Yuusuf Geerash oo isaguna ahaa Maalintaasi Toogashada Saraakiishii Goob joogga U ahayd ayaa Xaqiijiyay in Dilkaasi Aanay Maxkamadi Ku shuqul Lahayn ee uu Amray Generaal Gaani oo Dabcan ka Amar Haystay Inadeerkii Maxamed Siyaad Barre.

Dilkaasi Cabillaahi Xaaji Saciid wuxuu ahaa Dhinbiishii Hurisay Dabkii Halgankii Hubeynsnaa ee SNM ee lagu tuuray Heeryadii Dad-qalkii Daaquudka ahaa ee Rejiimkii Maxamed Siyaad Barre kadib markii Kumanaan geesi U shahiiddeen Xorriyaddan Somaliland ee mmanta aan ku raaxaysaneyno .

Cabdillaahi Xaaji Saciid Wuxuu ku Dhashay Burco 1947kii, wuxuuna Malcaamadda quraanka kadib galay Mac-hadka Caanka ahaa ee Azhar ee ku yaallay Burco ee Masar Dhistaay isagoo ka mid ahaa Ardeydi ugu horreysay ee lagu Furay 1960kii.

1965kii ayaa masar loogu diray waxbarashada Dugsiga Sare . wuxuu ku soo laabtay Muqdisho markii uu soo dhameystay 1968kii isagoo imtixaan u galay Xiddigle Milleteri oo ka dibna loo diray Akaadeemiyada Milleteriga Kamaandooska ee Masar.

Wuxuu ku soo laabtay Dalka 1971kii isagoo kolba dallacaayay oo ahaa sarkaal Dhisan oo ciidankii Xoogga dalka aad ugu caan ahaa gaar ahaan Kamaandooska ilaa uu ka gaadhay derajada gaashaanle sare {korneyl}. Dulmigii Rajiimkii Siyaad barre ee eexda ku shaqeeynaayay ayaa keenay in Maxamed Xaashi Gaanni uu Generaal noqdo, Cabdillaahi Xaaji Saciid oo ka aqoon badnaana uu ka sareeyo, taasoo soo dedejisay burburkii taliskii Faqash . Illaahay ha u naxariisto mudane Cabdilaahi Xaaji Siciid iyo intii kale ee dhiigooga u hurey si ay Maandeeq u soo guryo-noqoto…

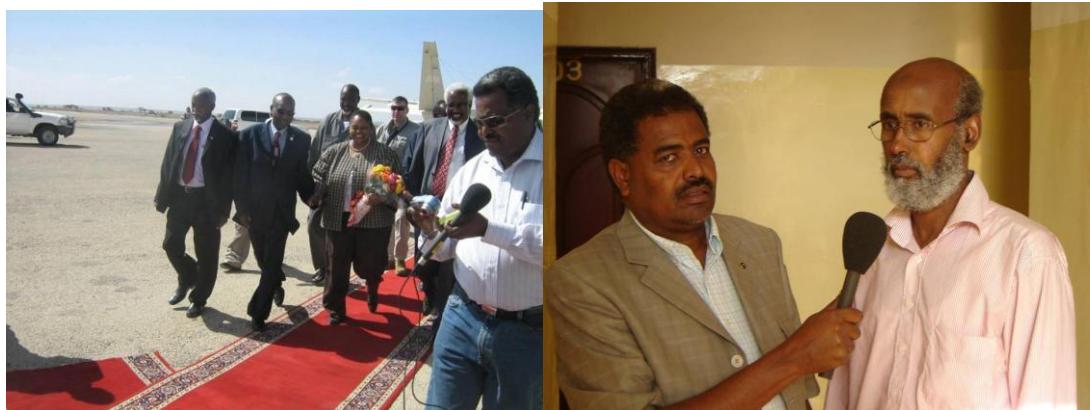
mudane Cabdilaahi Xaaji Siciid waxaan Illaahay uga baryeynaa inuu naxariis Janno ugu deeqo.Dhacdadaasi waxaa lagu tilmaamaa inay ka mid tahay dhimbiilihi huriyey halgankii qadhaadhaa ee loo soo galay dalka Jamhuuriyada Soomaaliland ayna hormoodka ka aheyd urukii SNM

# Mahadnaq:

Wariye Axmed Siciid Cige wuxuu helay mahadnaqyo badan oo ka kala yimid bulshada ururada rayidka ah iyo dawladaba. Shaqada Wariyelimada oo had iyo jeer keensata qabqabsi iyo xadhig ayaanu Axmed intaa midna kulmid.axaana u suurtogeliyey aqoonta uu u lahaa xuduuda lama dhaafaanka ah ee warbaahinta io ilaalinta mar kasta xuquuqda dadka la wareysanayo. Si maamuus iyo milgo leh ayuu Axmed Siciid Cige ku bilaabey wwarbaahinta, kuna dhameystay.Waana ta keenaysa in badan oo maanta warbaahinta ku dhex jirta ama soo geli doontaa ay fiiro gaar ah u yeeshaan...



## Wareysiyada taariikhgalka ah ee Axmed Siciid Cige:



- 1- Janday Frazer ee Somaliland madaarka Hargeysa oo uu ku wareystay 3.2.2008
- 2- Duuliye Axmed oo damiirkiisu u diiday inuu Diyaarada ka kacdey Madaarka Hargeysa ku laayo dadweynaha reer Soomaaliland.....
- 3- Wareysigii uu la yeeshay madaxweynihii hore ee Saambyia Kenneth Kaunda oo booqasho ku yimid Dalka Soomaaliland bishii May ee gu'gii 2005.

- 4- Taariikhjda fanka ee abwaan Saxardiid Maxamed {Jebiye} .
- 5- Abwaan Maxamed Maxamuud Yaasiin {Dheeg} .
- 6- Abwaan Cabdi qays
- 7- Abwaan Axmed Saleman Bidde .
- 8- Abwaan Baarlleex .
- 9- Abwaan Maxamed Adam Dacar .
- 10- Abwaan Xasan Ganay .
- 11- Abwaan Hadraawi .
- 12- Fanaan Boon Xirsi .
- 13- Cabdi Falaash .
- 14- Fanaanada Ruun Xaddi Sabban .
- 15- Fanaanada Aamina wabar {reer Jabuuti}.
- 16- Xaaji Cabdi waraabe .
- 17- Madaweyne Maxamed Xaaji Ibrahim Cigaal .
- 18- Madaxweyne Daahir rayalee Kaahin .
- 19- Madaxweyne Axmed Maxamed Siilaanyo .
- 20- Madaxweyne Muse Biixi Cabdi .
- 21- Gudoomiye Faysal Cali Waraabe .
- 22- Gudoomiye Cabdiraxaan Cirro .
- 23- Wareysi Madaxweynihii hore ee Xusni Mubarak -1984
- 24- Wareysi Madaxweyne Cabdi Maxamed Cumar {Illy} madaxweyne hore ee dowlad deegaanka soomaalida Ethiopia .
- 25- Wareysi Madaxweyne Cabdiraxman Faroole madaxweyne hore ee maamul goboleedka soomaaliyeed ee Puntland .
- 26- Wareysi Cabdiraxmaan Sheekh Muuse {Qalbi-dhagax}
- 27- Wareysi Bile Rafle Guuleed .
- 28- Wareysi General Maxamed Nuur Galaal .

Tixraac:

- 1- Qolka kaydka ee Mareegaha Farshaxan
- 2- Wareysi Axmed Siciid Cige (Wareysiga waxaa u qaadey bahda mareegta Farshaxan mudane Barkhad M. Kaariye oo ku mahadsan)
- 3- Mareegta Geeska Afrika: (<https://geeska.net/maanta-oo-kale-iyo-sannad-guurada-30aad-ee-dilkii-col-cabdilaahi-xaaji-siciid-ee-1982/>)
- 4- Mareegta SomalilandHorta (<http://somalilandhorta.com/?p=24175>)
- 5- Wareysi Cabdiraxiim Caabi Faarax (IHUN) - Bahda Mareegta Farshaxan
- 6- Wareysi Axmed Yuusuf Ducaale - Bahda Mareegta Farshaxan.
- 7- Xusuus Qorkii\_Sanadihii Cadhada\_Siciid Maxamed Gees
- 8- Wareysi Daahir Ismaaciil X. Aadan – Bahda Mareegta Farshaxan
- 9- Wareysi Yaasiin Cabdala Xayeysi oo ka mid ahaa ardeydi ka baxey dugsigaa Jamaal Cabdi Naasir gu'gii 1972..... Bahda Mareegta Farshaxan

Qalinkii iyo Tifatirkii

Fu'aad Sh. Jabha

Bahda Mareegaha Farshaxan

[www.farshaxan.com](http://www.farshaxan.com) iyo [www.farshaxan.org](http://www.farshaxan.org)